

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر (مطالعه موردی خانواده‌های ساکن شهر تهران سال ۹۵-۹۴)

ناهید طاهر محمدی^۱

سیف‌اله سیف‌اللهی^۲

تاریخ وصول: ۹۵/۰۸/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۶

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و ساختار جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر انجام گرفته است. چارچوب نظری پژوهش حاضر بر اساس نظریه سیف‌اله سیف‌اللهی در دو سطح کلان و خرد می‌باشد. این تحقیق به روش اسنادی، مطالعه میدانی و پیمایشی با تکنیک پرسشنامه که دارای اعتبار صوری و سازه‌ای و اعتماد (آلفای کرونباخ بالای ۷۰ درصد) به دست آمده است. جامعه آماری بررسی حاضر خانوارهای ساکن سال ۹۴-۹۵ ساکن شهر تهران می‌باشد که تعدادشان بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران ۴/۱ میلیون نفر گزارش شده است و بر اساس فرمول کوکران تعداد حجم نمونه به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای و سهمیه‌ای انتخاب شد و با توجه به سطح سنجش متغیرها از آزمون‌های آماری کولموگروف - اسمیرنوف و بررسی فرضیه‌های تحقیق از طریق آزمون t تک نمونه‌ای گزارش گردید و نتایج ذیل حاصل گردید. یافته‌های اسنادی نشان از رابطه ناگسستگی ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده می‌باشد. مصاحبه با متخصصان نشان از مهم‌ترین تحولات خانواده بر اساس گسترش خانواده هسته‌ای است و یافته‌های پیمایشی نشان از نتایج آزمون t تک نمونه‌ای حاکی از رابطه معنادار میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر می‌باشد.

واژگان کلیدی: ساختار جمعیتی نظام خانواده، توسعه ناموزون، عناصر و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده نظام اجتماعی.

۱- دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
۲- دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

مقدمه

موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده ایرانی طی سه دهه اخیر تحت تأثیر ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی دستخوش تغییراتی گردیده است. خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی متأثر از نظام اجتماعی است به‌گونه‌ای که تحولات مربوط به ساختار و کارکرد آن را باید در بستر تاریخ تحولات اقتصادی - اجتماعی جامعه موردبررسی نمود. روند و فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی در جامعه با توجه به ارکان، عناصر و مؤلفه‌های نظام اجتماعی در جهت تأمین نیازهای زیستی - روانی - اجتماعی انسان‌ها شکل گرفته و در اشکال مختلف توسعه نمود یافته است (Seyfollahi, 1995: 40).

جامعه ایرانی به‌عنوان یک کشور آسیایی مراحل توسعه را در طی تاریخ با فراز و نشیب بسیار پشت سر گذاشته، موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده در مسیر این توسعه دچار ناموزونی‌هایی در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی گردیده است، به‌گونه‌ای که خانواده از وضعیت گسترده خود خارج گشته و شکل هسته‌ای پیدا نموده (Swu, 1990: 40) و با دگرگونی‌های ناموزونی در شاخص‌های جمعیتی نظام خانواده را با چالش‌هایی در غالب کاهش بعد خانواده، کاهش ازدواج، تأخیر در ازدواج، افزایش طلاق، تغییرات ناموزون هرم سنی جمعیت، تجرد قطعی، افزایش سطح سواد، پیدایی صور جدید خانواده مواجه ساخته است.

خانواده یکی از نظام‌های بنیادین در جامعه انسانی است. پیدایش و سیر تحول آن به رشد و توسعه جامعه بستگی دارد. تحولات ساختاری، کارکردی خانواده را باید در بستر تاریخ اقتصادی - اجتماعی جامعه مورد مطالعه قرار داد. در واقع فرایند رشد و توسعه در هر جامعه انسانی با هدف تأمین نیازمندی‌های مادی و معنوی متأثر از ارکان و عناصر و مؤلفه‌های نظام اجتماعی در غالب شرایط اقلیمی - جغرافیایی، ساختار و موقعیت جمعیتی، شیوه معیشتی، اقتصادی شکل گرفته و سبب دگرگونی‌هایی در ساختار و کارکرد نظام خانواده گردیده است. به نظر می‌رسد جامعه ایرانی به‌عنوان یک کشور آسیایی مراحل توسعه و تکامل را به‌گونه‌ای ناموزون با فراز و نشیب بسیار پشت سر گذاشته است. لذا نظام خانواده نیز جهت حفظ تعادل رفتاری خود که نیازمند ارتباط با جامعه است، در مسیر این دگرگونی‌های ناموزون قرار گرفته و در موقعیت و ساختار جمعیتی خود در طول تاریخ ناموزونی‌هایی را به خود دیده است. در واقع همزمان با گسترش نظام سرمایه‌داری، موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده در مسیر انتقال از اقتصاد کشاورزی به اقتصاد صنعتی با تغییر شکل خانواده از خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای با تغییراتی در موقعیت و نقش اعضای خانواده، تغییرات بعد خانوار، افزایش سن ازدواج، تجرد قطعی، کاهش ازدواج، افزایش طلاق مواجه گردیده است. نظری اجمالی به آمار و ارقام مربوط به تحولات جمعیتی نظام خانواده که در نشریات و گزارش‌های تحقیقاتی انعکاس یافته نشان از رابطه ناگسستنی عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده با ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی می‌باشد. برای مثال یافته‌های حاصل از سرشماری مرکز

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

آمار ایران سال ۱۳۹۰ و سالنامه آماری ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۲ حاکی از روند صعودی در برخی معیارهای پایه توسعه اجتماعی ایران از قبیل:

- رشد شهرنشینی از ۵۴٪ در سال ۶۵ به ۷۱/۴ درصد در سال ۹۲

- سطح سواد مردان از ۷۱٪ در سال ۶۵ به ۸۱/۴ درصد در سال ۹۲

- سطح سواد زنان از ۵۲٪ در سال ۶۵ به ۸۱/۱ درصد در سال ۹۲

- امید به زندگی مردان از ۷۱/۱ سال در سال ۶۵ به ۷۲/۱ سال در سال ۹۲

- امید به زندگی زنان از ۷۲ سال در سال ۶۵ به ۷۴/۶ سال در سال ۹۲

می‌باشد. علی‌رغم پیشرفت‌های حاصل از فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی طی سه دهه اخیر شاخص‌های مربوط به ازهم‌گسیختگی و نابسامانی در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده نیز از روند افزایشی برخوردار بوده است. به‌صورتی که هسته‌ای شدن خانواده منجر به تغییرات بعد خانواده از ۵/۱ نفر در سال ۶۵ به ۳/۵ نفر در سال ۹۳ گردیده است. شاخص میانگین سن ازدواج نیز با تغییر الگوی ازدواج در زنان از ۱۹/۹ سال در سال ۶۵ به ۲۳ سال در سال ۹۲ و در مردان از ۲۳/۸ سال در سال ۶۵ به ۲۸ سال در سال ۹۲ رسیده است. تجرد قطعی به‌عنوان پدیده‌ای دیگر حاصل از تغییرات ساختار جمعیتی نظام خانواده روندی افزایشی داشته، به‌طوری‌که آمار تجرد قطعی مردان از ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰ از ۱/۵ به ۱/۸ و در زنان از ۰/۸ به ۲/۸ افزایش داشته است. تغییرات شاخص طلاق به‌گونه‌ای است که در برابر ۳۴۰/۳۴۲ ازدواج در سال ۶۵، ۳۵/۲۱۱ مورد طلاق و در سال ۹۲ در برابر ۷۷۴/۵۱۳ مورد ازدواج شاهد ۱۵۵/۲۶۹ مورد طلاق می‌باشیم.

با توجه به این‌که در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصل در تحکیم بنیادهای اقتصادی و رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه در تکان ثروت و سودجویی، تأکید اصل چهل و سوم قانون اساسی بر مبنای تأمین استقلال اقتصادی و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و تأکید اصل چهل و پنجم قانون اساسی در ترسیم نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان الگوی توسعه مستقل چنین به‌نظر می‌رسد ماهیت ترکیب و کارکرد ویژه ارکان عناصر و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده نظام اجتماعی ایران و روند و فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی نه‌تنها در جهت بهبود وضعیت اجتماعی انسان‌ها مؤثر واقع نشده بلکه خانواده‌های ایرانی را با بحران مواجه ساخته است. لذا شایسته است چرایی چگونگی ازهم‌پاشیدگی ساختار جمعیتی نظام خانواده علل ازهم‌گسیختگی آن در نوع رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده موردبررسی واکاوی قرار گیرد.

بقای انسان و تداوم حیات وی به‌عنوان موجودی زیستمند و نیازمند وابسته زندگی در جامعه است. انسان در نظام اجتماعی هویت و شخصیت می‌یابد. بررسی ماهیت زیستی - روانی - اجتماعی انسان‌ها و نیازمندی‌های او از یک‌طرف و مطالعه جامعیت ساختاری اجتماعات و جوامع انسانی از طرف دیگر ما را در جهت‌گیری اهداف توسعه برای حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب یاری می‌رساند؛ لذا

برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی در هر جامعه با هدف کشف ریشه‌های بنیادی نیازهای انسان‌ها و تلاش در جهت رفع آن‌ها می‌باشد. موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده در ایران به واسطه روند و فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی دستخوش تغییراتی گردیده است. در واقع برنامه‌های توسعه نظام خانواده را در ساختار و موقعیت جمعیتی آن تحت تأثیر قرار داده است. به گونه‌ای که ناموزونی در ارکان، عناصر و مؤلفه‌های نظام اجتماعی در غالب ناموزونی در ساختار و موقعیت جمعیتی به درون نظام خانواده ایرانی رسوخ پیدا نموده است. بر اساس آمار و داده‌های موجود در سه دهه اخیر از هم‌گسیختگی و نابسامانی در شاخص‌های مربوط به موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده رو به افزایش است. لذا ضرورت دارد در این خصوص با تحقیقات راهبردی و کاربردی و با آگاهی از ماهیت توسعه، ضمن ارائه الگویی متناسب با جامعه ایران در جهت دستیابی به اهداف توسعه و کاهش مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده ایرانی ناشی از ناموزونی در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده عمل نماییم.

در این مقاله با رویکرد برگرفته از سیف‌اله سیف‌اللهی به دلیل نگرش کلان و تئوریک با روش تاریخی، سیستمی و یکپارچه به تبیین و بررسی موضوع می‌پردازیم. با توجه به این‌که رویکرد حاضر به‌خوبی تأثیر ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی بر تحولات عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر را می‌تواند تبیین نماید، در این مقاله در دو سطح کلان و خرد موضوع موردبررسی قرار گرفته است.

تحولات موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده متأثر از ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی یکی از واقعیت‌های اجتناب‌ناپذیر در دنیای مدرن است. روند و فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی در هر جامعه با توجه به ماهیت ساختاری نظام اجتماعی مسیر متفاوتی را گذرانده و سبب دگرگونی‌هایی در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده گردیده است (Seyfollahi, 2007: 57). تغییرات ناموزون شاخص‌های مربوط به عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی خانواده را با مسائل و مشکلات اجتماعی مواجه ساخته است. از این جهت به‌نظر می‌رسد تحلیل و تبیین دگرگونی‌های عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده را باید در ماهیت نظام اجتماعی جستجو نمود (Seyfollahi, 1995: 43).

در درون نظام اجتماعی عناصر گوناگون با ساختارها و کارکردهای گوناگون وجود دارد. یکی از ارکان و بنیان اصلی نظام اجتماعی بر ارکان، عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی استوار است؛ که توازن یا نداشتن توازن میان این عناصر می‌تواند فرایند توسعه را در جامعه تحت تأثیر قرار دهد به گونه‌ای که نظام اجتماعی با تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی در جهت استحکام عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده از طریق پاسخگویی به نیازهای زیستی - اجتماعی - روانی آن می‌تواند زمینه تحقق توسعه موزون و پایدار و هماهنگ را فراهم آورد. در واقع جامعه انسانی با دارا بودن ساختارهای ناموزون در درون خود زمینه‌ساز برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی نامطلوب گردیده به گونه‌ای که

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

ناموزونی در فرایند توسعه سبب تحقق نیافتن نیازهای آن نظام و مواجه شدن با مجموعه‌ای از بحران‌های جمعیتی می‌گردد (Ibd: 153).

به دنبال تغییرات حاصل از فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی و عناصری از قبیل شهری شدن و صنعتی شدن، رشد و گسترش تکنولوژی، ارتباطات، آموزش و حمل و نقل موقعیت ساختار جمعیتی، خانواده ایرانی دچار تغییراتی گردید (Ibd: 153). الگوی غالب تغییراتی صورت گرفته به گونه‌ای بود که شاهد گذار خانواده از شکل سنتی به مدرن، واگذار شدن نقش‌های خانواده به نهادهای رسمی، کاهش ازدواج، افزایش طلاق، کاهش باروری، کوچک شدن بعد خانوار، افزایش فرزندآوری خارج از چارچوب ازدواج، تغییر روابط جنسیتی و بین نسلی، تغییر نقش اعضا خانواده به واسطه گسترش زمینه‌های اشتغال و تحصیل می‌باشیم. این جریان خانواده سنتی را با چالش مواجه ساخته است. در واقع مشاهده وضعیت خانواده ایرانی در سه دهه اخیر بیانگر نابسامانی در شاخص‌های مربوط به عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی در مسیر برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی می‌باشد. به صورتی که با رشد و توسعه نامتعادل برنامه‌های توسعه هر روز خانواده گرفتار مسائل و مشکلات جدیدی گردیده است. در جهت تحلیل و تبیین دگرگونی‌های ساختار جمعیتی نظام خانواده طی سه دهه اخیر بر اساس رویکرد سیف‌اللهمی مسائل و معضلات اجتماعی خانواده ایرانی حاصل از تحولات ناموزون توسعه اقتصادی - اجتماعی در غالب مسائل اجتماعی ناشی از تحولات ناموزون عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده طبقه‌بندی می‌گردد.

هدف اصلی پژوهش بررسی رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی در تحولات عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر می‌باشد.

اهداف فرعی پژوهش شامل مطالعه و بررسی روند و فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی در طی سه دهه اخیر، مطالعه و بررسی تحولات عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده متأثر از برنامه‌های توسعه اقتصادی اجتماعی در ایران سه دهه اخیر و توصیف و تحلیل پیامدهای توسعه اقتصادی - اجتماعی در ساختار جمعیتی نظام خانواده در سطح خرد و کلان، شناسایی مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده با توجه به عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده در ایران، ارزیابی و شناسایی مسیر توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران و چگونگی پاسخگویی به نیازهای خانواده ایرانی و ارائه راهکارها و پیشنهادها در جهت حل مسائل اجتماعی مبتلا به نظام خانواده و ساماندهی آن می‌باشد.

ابزار روشی

پژوهش حاضر با توجه به اهداف کاربردی بر اساس روش‌های اسنادی، مطالعه میدانی و پیمایشی صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش خانوارهای ایرانی سال ۹۵-۹۴ شهر تهران می‌باشد که تعدادشان بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران ۴/۱ میلیون نفر گزارش شده و از بین آن‌ها با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۴۰۰ خانوار به عنوان حجم نمونه انتخاب و مطالعه روی آن‌ها انجام گردید. جهت

جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که توسط استادان متخصص در حوزه توسعه و خانواده‌های روایی صوری و محتوایی ابزار تأیید گردید و جهت پایایی تعداد ۳۰ نفر از خانوارها به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه میان آن‌ها توزیع شد و میزان آن با استفاده از ضریب پایایی آلفای کرونباخ ۷۰٪ محاسبه شد؛ که پرسشنامه این تحقیق از نظر نوع اطلاعات دارای سؤالات پنج گزینه‌ای (طیف لیکرت) است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش ترکیبی از نمونه‌گیری خوشه‌ای و سهمیه‌ای است که با توجه به این‌که هر شهر دارای چهار جهت جغرافیایی و در یک منطقه مرکزی است حجم نمونه در هر منطقه ۸۰ خانوار را در بر گرفت؛ و جهت بررسی ارتباط معنی‌داری فرضیه‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف و آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید.

یافته‌ها

یافته‌های کیفی

یافته‌های برگرفته از مطالعات اسنادی و میدانی بیانگر این نکته مهم بوده است که جامعه ایران در طول تاریخ به‌عنوان یک کشور آسیایی با ویژگی توسعه ناموزون سبب تحولات ساختاری - کارکردی ناموزون در موقعیت و ساختار جمعیتی خانواده ایرانی طی سه دهه اخیر گردیده است. عوامل بسترساز توسعه ناموزون را باید در ارکان عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام اجتماعی ایران جستجو نمود. عملکرد ناهماهنگ و ناموزون ارکان و عناصر مذکور نه تنها در جهت استحکام خانواده از طریق پاسخگویی به نیازهای زیستی - روانی - اجتماعی خانواده نبوده است بلکه خانواده ایرانی را در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی با بحران مواجه ساخته است.

توسعه نوعی دگرگونی اجتماعی است که انسان‌ها برای دستیابی به نیازها و خواسته‌های خود در محیط ایجاد می‌کنند. برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی ابزاری جهت توسعه می‌باشد. انسان‌ها برای برآورده شدن نیازها و خواسته‌های خود به نظام اجتماعی روی آورده‌اند. چنانچه نیازها و خواسته‌های آن‌ها در محیط اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند برآورده نشود، مسائل اجتماعی گوناگونی در جامعه بروز می‌نماید. توسعه در ایران با توجه به تحول تدریجی ساختار و کارکرد خانواده از شکل سنتی به خانواده مدرن و انتقال از اقتصاد کشاورزی به صنعتی با فرآیندی ناموزون آغاز گردید. پیشینه این ناموزونی در دگرگونی‌های نامتعادل و ناموازن در بخش‌های اقتصادی، مناطق جغرافیایی، شهری و روستایی و سایر ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه ایران به‌واسطه اجرای برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب رخ نمود و سبب ناهماهنگی‌های اقتصادی - اجتماعی در ساختار نظام اجتماعی گردید و موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده به‌عنوان جزئی از کل متأثر از دگرگونی‌های کیفی - ساختاری ناموزون توسعه اقتصادی - اجتماعی دچار دگرگونی‌های ناموزون در ارکان و عناصر مؤلفه‌های جمعیتی گردید. درواقع نظام اجتماعی ایران با دارا بودن ساختارهای ناموزون در درون خود زمینه‌ساز برنامه‌های

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

توسعه اقتصادی - اجتماعی نامطلوبی گردیده که جامعه را با مجموعه‌ای از بحران‌های اجتماعی از قبیل فقر، فساد، فحشا، تنهایی و انزوا، بحران جمعیت، گسترش ناهنجاری‌ها و گسیختگی‌های اجتماعی مواجه ساخته است.

به نظر می‌رسد نظام اجتماعی ایران در جهت توسعه مطلوب بایستی خانواده را به‌عنوان یکی از کانون‌های مهم ساماندهی اجتماعی در کنار سایر نهادهای جامعه مورد توجه و شناسایی قرار دهد. یافته‌های این تحقیق در سطح خرد بیانگر این واقعیت است که دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی سبب تحولات نامتوازن موقعیت و ساختار جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر گردیده است. الگوی غالب این تحولات شامل تحولات نامتوازن در عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی شامل هسته‌ای شدن خانواده، کاهش میزان مولید، کاهش بعد خانوار، کاهش میزان ازدواج، افزایش میزان طلاق، افزایش امید به زندگی، تغییرات هرم سنی جمعیت، افزایش سطح سواد می‌باشد.

در مورد هسته‌ای شدن خانواده دگرگونی‌های کیفی ساختاری نامتوازن در جهت کاهش سطح باروری کاهش بعد خانوار و افزایش امید به زندگی بوده است. کاهش بعد خانوار شاید در حل مسائل اقتصادی خانواده مؤثر باشد، لیکن کودکان در خانواده‌های تک‌فرزندی با خواسته‌های بی‌پایان خود رشد می‌کنند و اکثر والدین آن‌ها را تأمین می‌نمایند. مسلماً استقلال شخصیت در مورد این کودکان کمتر تجربه می‌گردد.

در مورد زادوولد دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی کاهش آهنگ رشد جمعیت، کاهش مولید، کاهش بعد خانوار بوده است که سبب ایجاد تغییراتی در ساختار سنی جمعیت و برهم خوردن تناسب جمعیت همراه با افزایش نسبت افراد مسن و کاهش افراد جوان شده است. در مورد ازدواج دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی در جهت کاهش عمومیت ازدواج و افزایش میانگین سنی ازدواج بوده است. روند صعودی سن ازدواج در دهه‌های اخیر در واکنش به فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی با دلایل اقتصادی از قبیل اقتدار مناسب، معیشت مناسب، اشتغال مناسب و تحصیلات مناسب ارتباط قوی دارد. از جمله مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده در ارتباط با افزایش سن ازدواج می‌توان به کاهش میزان زاد ولد، افزایش فاصله سنی مادر با اولین فرزند، تهدید سلامت و بهداشت جسمی و روانی افراد جامعه به دلیل افزایش سطح روابط نامشروع پیش از ازدواج (به دلیل تأخیر در ازدواج) و روسپیگری اشاره نمود.

در مورد طلاق دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی در جهت افزایش طلاق میان خانواده‌های ایرانی بوده است. الگوی غالب تحولات صورت گرفته شامل افزایش سطح تحصیلات، افزایش سطح اشتغال و درآمد زنان، افزایش توقعات و انتظارات در زندگی زناشویی می‌باشد. به نظر می‌رسد ناموزونی در روابط بین زن و شوهر زمینه آسیب‌های اجتماعی از قبیل مشکلات اقتصادی

معیشتی، تن دادن به ازدواج‌های موقت یا خارج از عرف جامعه، افسردگی، سرخوردگی، خودکشی، اعتیاد، فحشا، انزوا در مناسبات اجتماعی، مشکلات جنسی و فساد اخلاقی را فراهم ساخته است.

در مورد هرم سنی جمعیت دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی در جهت کاهش مرگ‌ومیر و تأثیر آن بر سالخوردگی بوده است. الگوی غالب تحولات صورت گرفته شامل کاهش باروری، کاهش سهم افراد جوان در جمعیت، افزایش نسبت افراد سالخورده بوده است. بر اساس داده‌های حاصل از سرشماری‌ها سیاست‌های جمعیت‌زدایی پس از دوران انفجار جمعیت ایران در سال‌های اواخر دهه ۶۰ و اوایل دهه ۷۰ موجب شده آهنگ رشد جمعیت کاهش یابد و شاهد میان‌سال‌ی و پیری جمعیت باشیم. از جمله مسائل و مشکلات اجتماعی در این زمینه می‌توان به کاهش باروری و افزایش سن ازدواج، کاهش مشارکت در تولید اقتصادی، کاهش نشاط و پویایی در جامعه اشاره نمود.

در مورد سطح سواد دگرگونی‌های کیفی - ساختاری نامتوازن توسعه اقتصادی - اجتماعی در جهت افزایش سطح سواد بین مردان و زنان ایرانی بوده است. الگوی غالب تحولات صورت گرفته شامل افزایش میانگین سنی ازدواج، کاهش باروری، کاهش ازدواج می‌باشد. میزان صعودی سطح سواد در دهه‌های اخیر خصوصاً در مورد زنان در واکنش به فرآیند توسعه با دلایلی از قبیل درآمد مناسب، اشتغال مناسب، مشارکت و اقتدار بیشتر در خانواده و امور اجتماعی و اقتصادی ارتباط قوی دارد. دسترسی به آموزش و سطح تحصیلات بیشتر به شیوه‌های مختلف بر خانواده‌های ایرانی تأثیر گذارده است. از جمله مهم‌ترین مسائل و مشکلات اجتماعی تغییراتی است که در نظام ارزشی افراد پدید آمده، همچنین افزایش فرصت‌های شغلی و استقلال بیشتر نیز از اهمیت برخوردار می‌باشد. بالا رفتن تحصیلات که وقت زیادی از افراد می‌گیرد به تأخیر در سن ازدواج نیز منجر می‌شود. از پیامدهای دیگر آن می‌توان به افزایش روابط دختر و پسر قبل از ازدواج در محدوده‌ای وسیع‌تر از روابط خانواده، تغییر الگوی همسرگزینی، شیوع روابط جنسی قبل از ازدواج، کمتر شدن فرصت نظارت خانواده بر افراد اشاره نمود.

یافته‌های کمی

همچنین جهت بررسی ادعای مطرح‌شده در مورد توزیع داده‌های یک متغیر کمی از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. در این آزمون فرض صفر، ادعای مطرح‌شده در مورد توزیع داده است. در تحقیق حاضر نرمال بودن توزیع داده با استفاده از آزمون KS مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که همه عوامل در نمونه مورد بررسی از توزیع نرمال پیروی می‌کنند، زیرا سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین برای آزمون فرضیه‌ها می‌توان از آزمون‌های آماری پارامتریک استفاده نمود.

توزیع داده‌ها نرمال است: H_0

توزیع داده‌ها نرمال نیست: H_1

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده ...

جدول (۱): نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنف

متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری
امید به زندگی	۱/۴۰۸	۰/۰۶۸
باروری	۱/۴۱۸	۰/۰۷۶
مرگ و میر	۱/۳۳۱	۰/۰۷۸
بالا رفتن سن ازدواج	۱/۲۸۲	۰/۰۸۹
طلاق	۱/۲۵۹	۰/۰۸۰
هرم سنی	۱/۳۷۴	۰/۰۷۷
سواد	۱/۲۷۶	۰/۰۶۸
بعد خانوار	۱/۴۳۶	۰/۰۹۰

آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه یک: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختاری - کارکردی عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده در ایران سه دهه اخیر رابطه معنادار وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح زیر است:

جدول (۲): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
مؤلفه‌های جمعیتی خانواده	۴/۳۹۴	۰/۲۲۱	۱۲۶/۰۸۷	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض = ۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه دو: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و میزان باروری خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۳): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
باروری	۴/۱۳۳	۰/۳۷۰	۶۱/۱۱۳	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض = ۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال سیزدهم، شماره پنجاه و یکم، زمستان ۱۳۹۵

فرضیه سه: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و میزان مرگ‌ومیر در خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۴): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
متغیر مرگ‌ومیر	۴/۶۵۹	۰/۴۴۴	۶/۱۱۳	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه چهار: میان تحولات ساختاری - کارکردی توسعه اقتصادی - اجتماعی و ازدواج خانواده‌های ایرانی وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۵): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	T	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
ازدواج	۴/۴۲۹	۰/۳۶۷	۷۷/۷۰۲	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه پنج: میان تحولات ساختاری - کارکردی توسعه اقتصادی - اجتماعی و طلاق خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۶): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
طلاق	۴/۴۵۹	۰/۴۰۸	۷۱/۵۱۴	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده ...

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه شش: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و بعد خانوار خانواده‌های ایرانی وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۷): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
بعد خانوار	۴/۲۰۹	۰/۳۵۲	۶۸/۶۶۰	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه هفت: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و هرم سنی جمعیت خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۸): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
هرم سنی	۴/۱۴۱	۰/۳۹۱	۵۸/۳۵۷	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

فرضیه هشت: میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و امید به زندگی خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول زیر است:

جدول (۹): نتایج حاصل از آزمون تی تک

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی df	سطح معناداری Sig
امید به زندگی	۴/۶۸۸	۰/۴۲۳	۷۹/۷۱۷	۳۹۹	۰/۰۰۰

میانگین مفروض=۳

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد؛ بنابراین می‌توان گفت فرضیه ما تأیید می‌شود.

در تحقیق حاضر نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان داد که همه عوامل در نمونه مورد بررسی از توزیع نرمال پیروی می‌کنند؛ زیرا سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون آماری پارامتریک استفاده گردید. همچنین نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای نیز نشان داد که میان دو متغیر ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و عناصر و مؤلفه‌های ساختار جمعیتی نظام خانواده (باروری، مرگ‌ومیر، ازدواج، طلاق، بعد خانوار، هرم سنی، امید به زندگی) در سطح خطای ۰/۰۵ رابطه وجود دارد؛ بنابراین فرضیه H₁ (میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات جمعیتی نظام خانواده در ایران طی سه دهه اخیر رابطه معنادار وجود دارد) تأیید گردید.

بحث و نتیجه‌گیری

موضوع این پژوهش، مطالعه و بررسی رابطه ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات نظام جمعیتی خانواده طی سه دهه اخیر است. با توجه به سابقه و عملکرد توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران چارچوب نظری تحقیق عمدتاً بر مبنای دیدگاه‌های سیف‌اله سیف‌اللهی استوار است. سیف‌اللهی معتقد است توسعه عبارت است از دگرگونی‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی در عناصر، لایه‌ها و ساختارهای جامعه، جهت دستیابی به هدف‌ها و رفع نیازهای انسان و جامعه. دگرگونی‌های توسعه‌ای دو نوع‌اند: دگرگونی‌های متوازن و هماهنگ، دگرگونی‌های نامتوازن و ناهماهنگ. با توجه به دیدگاه وی ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران بر اثر ترکیب خاص عوامل و عناصر تشکیل‌دهنده جامعه ایرانی از یک حرکت ناموزون و ناهماهنگ برخوردار بوده که با دگرگونی‌ها و تحولات خود در جهت پاسخگویی به نیازهای انسانی یا توسعه موزون که منجر به تکامل و تحول اجتماعی موزون و پایدار گردد، نبوده است. از جمله پیامدهای نامطلوب این جریان و فرآیند، تغییرات و دگرگونی‌های ناموزون در ساختار و کارکرد عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده ایرانی است.

درواقع صنعتی شدن و گسترش نظام اقتصادی سرمایه‌داری، خانواده را از نظر شکل، ابعاد، کارکرد، نقش و ماهیت دگرگون ساخت و ناموزونی در شاخص‌های جمعیتی خانواده بروز کرد.

ناموزونی و ناهماهنگی در موقعیت و ساختار جمعیتی سبب ناموزونی در نظام خانواده گردید به گونه‌ای که علی‌رغم رشد و پیشرفت‌های حاصل از فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی در دهه‌های اخیر شاخص‌های مرتبط با ازهم‌پاشیدگی نظام خانواده نیز از روند افزایشی برخوردار شده است. به‌واقع نظام اجتماعی با دارا بودن ساختارهای ناموزون بستر ناموزونی در برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی و عدم تحقق نیازهای خانواده و مواجهه با مجموعه‌ای از بحران‌های اجتماعی مانند فقر، فحشا، فساد،

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

اعتیاد، طلاق، تنهای و انزوا، بحران جمعیت، گسترش ناهنجاری‌ها و گسیختگی‌های اجتماعی گردید. به نظر می‌رسد ساختار ناموزون نظام اجتماعی متأثر از ترکیب ناموزون ارکان و عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی سبب تحولات ساختاری - کارکردی ناموزون در عناصر و مؤلفه‌های نظام خانواده گردیده است. برآورده‌نشده‌نشدن خواستها و نیازهای خانواده از طریق برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی خانواده ایرانی را درگیر مسائل و مشکلات اجتماعی، در بخش جمعیتی نمود. شاخص‌های ارکان و عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی نظام خانواده با ناموزونی در میزان شهرنشینی، مهاجرت، زاد و ولد، ازدواج، طلاق، بعد خانوار، هرم سنی جمعیت، امید به زندگی؛ میزان سواد و تغییرات ارزشی همراه شد.

در این تحقیق از سه روش استفاده شده است: روش اسنادی، مطالعه میدانی و پیمایشی.

بر اساس یافته‌های اسنادی این بررسی، جامعه ایرانی تا قبل از ورود سرمایه‌داری به تدریج در حال گذار از اقتصاد شبانی به اقتصاد کشاورزی بود که تحول تدریجی نهاد خانواده و روابط خاص تولیدی اجتماعی متناسب با آن را بوجود آورد. شکل اصلی خانواده گسترده بود. تمامی روابط خانواده گسترده تحت تأثیر سازمان‌دهی کار و تولید درون خانواده بود.

نفوذ در سلطه سیستم سرمایه‌داری پس از ادغام اقتصاد ایران در بازار جهانی سبب تغییر شیوه تولید از سرمایه‌داری کشاورزی معیشتی به سرمایه‌داری صنعتی گردید. به علت توسعه ناموزون و ناهمگون حاصل از کاربرد الگوی توسعه سرمایه‌داری، ناموزونی در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی جامعه عارض گشته و خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی دچار ناموزونی‌هایی گردید. ناموزونی از آنجایی بر ساخت جامعه عارض گردید که رشد شهرنشینی به‌واسطه گسترش خانواده هسته‌ای با مشکلات تأمین و تشکیل خانواده، بالا رفتن سن ازدواج، افزایش بیکاری، غلبه فرهنگ شهری، بالا رفتن سطح آموزش و سطح زندگی، فقر و محرومیت و افسردگی برخی طبقات جامعه، گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی همچون طلاق و اعتیاد همراه شد.

درواقع اگر به بنیان ساختار نظام اجتماعی ایران در دوران سرمایه‌داری و تا قبل آن نظری بیفکنیم درخواهیم یافت که عناصر و ارکان بنیادی تشکیل‌دهنده جامعه ایران عناصری ناموزون، ناهماهنگ و ناهمگون بوده و چنین سیستمی چه در گذشته و چه در عصر حاضر، سبب تحولاتی ناهماهنگ و نامتوازن در نظام خانواده گردیده است به‌واقع مسائل اجتماعی خانواده نشأت‌گرفته از چنین ساختار ماهیت و روندی است. در بررسی عملکرد برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی ملاحظه گردید علی‌رغم روند صعودی برخی معیارهای پایه توسعه اجتماعی از قبیل سواد، امید به زندگی و هم‌چنین معیارهای پایه توسعه اقتصادی از قبیل سطح اشتغال و درآمد شاخص‌های مرتبط با ازهم‌پاشیدگی نظام خانواده از روند افزایشی برخوردار بوده است ازجمله این تغییرات می‌توان به تغییر در هسته‌ای شدن خانواده، کاهش بعد خانوار، کاهش مولید، افزایش میانگین سن ازدواج، تجرد قطعی، افزایش و شیوع آسیب‌های اجتماعی از قبیل طلاق، تعدد ازدواج، فرزند آوری خارج از حریم زناشویی اشاره کرد.

یافته‌های مطالعه میدانی که از طریق مصاحبه با متخصصان و استادان و خانواده ساکن تهران حاصل شد در قالب مهم‌ترین تغییرات خانواده ایرانی متأثر از تحولات ساختاری - کارکردی توسعه به شرح زیر ارائه گردید:

- کاهش باروری
- افزایش سن ازدواج
- افزایش سطح سواد
- افزایش سطح اشتغال
- افزایش امید به زندگی
- تغییر شیوه ازدواج و همسرگزینی
- کاهش روابط عاطفی
- گسترش روابط قبل از ازدواج
- افزایش آسیب‌های اجتماعی از جمله طلاق، اعتیاد.

اکثریت پاسخگویان تأثیر متغیر توسعه در متغیرهای مربوط به عناصر و مؤلفه‌های جمعیتی (باروری، مرگ‌ومیر، ازدواج، طلاق، امید به زندگی، سواد، هرم سنی جمعیت، بعد خانوار) عناصر و مؤلفه‌های معیشتی - اقتصادی (درآمد، اشتغال) را زیاد و بسیار زیاد ارزیابی نموده‌اند. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی رابطه میان تحولات ساختاری - کارکردی توسعه اقتصادی - اجتماعی و مؤلفه‌های جمعیتی خانواده نشان می‌دهد که بین این دو متغیر در سطح خطای $0/05$ رابطه وجود دارد، بنابراین فرضیه H_1 (میان تحولات ساختاری - کارکردی توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات نظام خانواده در ایران رابطه معنادار وجود دارد) تأیید گردید.

پیشنهاد‌های حاصل از پژوهش

- پیشنهادها بر اساس نتایج و محدود به یافته‌ها می‌باشد. بر اساس یافته‌های تحقیق حاضر با توجه به ویژگی‌های نظام اجتماعی در ایران پیشنهادها زیر را جهت بهبود روند و فرآیند توسعه اقتصادی - اجتماعی و حل مشکلات اجتماعی خانواده‌های ایرانی ارائه می‌نماییم.
- مطالعه اکتشافی نظام اجتماعی در ایران با توجه به عناصر و مؤلفه‌های آن در جهت شناخت نیازها و امکانات بالقوه و بالفعل
- تحلیل واقع‌بینانه از ماهیت ساختاری توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران
- مطالعه و بررسی تحولات ساختاری - کارکردی نظام خانواده در ایران
- بازبینی واکاوی برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی با توجه به اثرات آن بر ساختار و کارکرد خانواده ایرانی

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

- برنامه‌ریزی در جهت توسعه موزون با راهبرد مشخص و مدون در مقاطع کوتاه‌مدت، میان‌مدت، بلندمدت در جهت تأمین عادلانه نیازهای خانواده

- حرکت در مسیر توسعه عدالت محور مطابق با سبک زندگی

- شناخت ویژگی‌های کارکردی - ساختاری خانواده در ایران

- برنامه‌ریزی در جهت شناخت مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده ایرانی

- برنامه‌ریزی در جهت پیشگیری از مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده و کوشش در جهت حل

آن‌ها

- تحلیل و تبیین علمی مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده‌های ایرانی با بهره‌یابی از متخصصان

علوم اجتماعی

- آمادگی ساختارها و نهادهای نظام اجتماعی برای اجرای عدالت اجتماعی و یکسان‌سازی قانون

برای همه

- اولویت به خانواده در برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی

- اولویت به انسان در برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی

- تحقق جامعه مدنی

- تحقق آزادی‌های فردی و اجتماعی در جامعه

- بهره‌برداری از مشارکت مردم با ارتقای سطح آگاهی‌های آنان

- همبستگی و هماهنگی میان مدیریت سیاسی و مردم جهت فائق آمدن بر ناموزونی‌ها

- توجه به خانواده به‌عنوان کانون مهم ساماندهی اجتماعی در کنار دین و دولت

- توجه دولت به حقوق شهروندان

- توجه دولت به بهبود وضعیت معیشتی مردم

- تلاش دولت در جهت افزایش فرصت‌های شغلی

- کمک دولت به تأمین نیازهای جوانان در زمینه اشتغال، مسکن، ازدواج

- ارائه برنامه‌های آموزشی جهت تحکیم بنیان خانواده ایرانی

- تشکیل ستاد پیشگیری از مسائل و مشکلات اجتماعی خانواده (طلاق)

- نهادینه کردن ارزش‌های دمکراتیک در خانواده و جامعه.

Reference

- Abdi, A. (2014). Sociology of Family, Tehran: Ney publication (Text in Persian).
- Alamdari, Kazem (2013). Why Iran retarded and the West advanced? Tehran: Cheshmeh Publication (Text in Persian).
- Ashrat, A. (1980). Historical obstacles of growth of capitalism in Iran, Tehran: Zamineh Publication (Text in Persian).
- Azad Armaki, T. (2007). Sociology of Iranian family, Research organizations and universities Humanities Textbooks. Tehran: Samt (Text in Persian).
- Azghandi, A. (2000). History of socio-political developments in Iran, Research organizations and universities Humanities Textbooks. Tehran: Samt (Text in Persian).
- Azkia M. & Ghafari, G. (2008). Development of Sociology, Tehran: Keyhan Publication (Text in Persian).
- Bat, E. (1994). Marital roles and social networks, Translator by Hasan Pouyan, Tehran: Chap pakhsh.
- Deleney, T. (2009). Classic theories of sociology, Translator by Behrang Sedighi, Vahid Tolouee, Tehran: Ney (Text in Persian).
- Ezazi, Sh. (2003). Sociology of family, Tehran: Roshangaran and Women Studies publication (Text in Persian).
- Foran, J. (1999). Social evolutions in Iran from Safavid period to years just, Tehran: Rasa Institute of Cultural Services (Text in Persian).
- Gholami N. & Amiri, S. (2006). Pathology of development plants before Islamic Revolution. Tehran: Center for Strategic Research (Text in Persian).
- Gomes, C. (2006). Social Development and Family changes, Newcastle spon Tyne, United Kingdom: Cambridge scholars Press.
- Kung, L. (1983). Factory Women in Taiwan, studies in Cultural Anthropology No, 5, Ann Arbor, HI: UMI Research press.
- Labibi, M.M. (2015). Family in 21st century, Tehran: Elm publication (Text in Persian).
- Lenski, G. & Lenski, J. (1990). Evolutions of human community, Translator by Naser Movafaghian, Tehran: Publications and educational, scientific and cultural organization (Text in Persian).
- Mahdi, A.A. (1975). On Iranian family sociology, Terhan: Payam publication (Text in Persian).
- Michel, A. (1975). Sociology of family and marriage, Translator by Farangis Ardalan, Tehran: Tehran University publication.
- Pigolokaya, N.V. Ayv (1978). History of Iran; from ancient period to the end of 18th century, Translator: Karim Keshavarz. Tehran: Payam publication (Text in Persian).
- Razaghi, E. (1995). A proper model for Iranian economic development, Tehran: Ney Publication (Text in Persian).
- Reymond, M.L. (2011). Doing research on sensitive topics rans Edited: S. Seyfollahi. Tehran: Sina researchers Institute for publication (Text in Persian).
- Roshe, Gey. (1987). Social changes, Translator by Mansor Vosoughi, Tehran: Ney publication (Text in Persian).
- Rozen Baum, H. (1988). Family as a structure versus society, Translator by Mohammad Sadegh Mahdavi, Tehran: Markaz Nashre Daneshgahi. (Text in Persian)
- Saroukhani, B. (1991). Family of Sociology, Tehran: Soroush publication (Text in Persian).
- Scott, J. (2006). "Family nd Gender Roles: How Attitudes Are changing." Ge Net Working paper No. 21.

رابطه میان ساختار توسعه اقتصادی - اجتماعی و تحولات ساختار جمعیتی نظام خانواده . . .

- Segalin, M. (1991). Historical sociology of family, Translator by Hamid Almasi, Tehran: Nashre Markaz (Text in Persian).
- Seif, A. (1994). Iranian economy in 19th century, Tehran: Sarcheshmeh publication (Text in Persian).
- Seyfollahi, S (1996). Iran Political Economy, Tehran: Sina researchers Institute for publication (Text in Persian).
- Seyfollahi, S. (2007). Sociology of Iran Social Problems, Tehran: Sina researchers Institute for publication (Text in Persian).
- Seyfollahi, S. (2011). Sociology Principals problems and discourses, Tehran: Sina researchers Institute for publication (Text in Persian).
- Shovazi, M.J. & Sadeghi, R. (2005). Ethnicity and marriage patterns in Iran, Research for women, V4 (Text in Persian)
- Swu, A. (1990). Social changes and development, Translator by Mahmood Habibi Mazaheri, Tehran: Strategic studies research center.
- Statistical Calender. (1956). Iran census center
- Statistical Calender. (1996). Iran census center
- Statistical Calender. (2011). Iran census center
- Thornton, A. Ming- cheng Chang & Te. Hsiung sun (1984). "Social and economic change, intergenerational relationships, and family formation in Taiwann, Demography 21 (4), pp-475-499
- Toffler, A. (1996). Third movement, Translator by ShahindokhtKharazmi, Tehran: Nashre No.
- Whasoon, B. kyvnglee, B. and Hyvnju K. (2002). "A study on the Korean Women's Development institute; Lee and Park,: Families in Transition and the Family Policies in Korea.
- Zoghi, I. (1989). Iran and major powers in World War II, Tehran: Pajang publication (Text in Persian).